مروری بر کتاب «خروشچف دروغ گفت» از گُروِر فر

آیا خروشچف در سخنرانی خود دروغ گفت؟

شقایق پروین: نیکیتا خروشچف در سخنرانی معروف خود در فوریه ۱۹۵۶ در کنگره بیستم حزب کمونیست اتحاد شوروی، زوزف استالین را به جنایت‌های بزرگی متهم کرد (به‌ویژه سرکوب‌های دسته‌جمعی دهه۳۰). ابعاد این سخنرانی آن‌قدر عظیم بود که جنبش کمونیستی نه‌فقط در شوروی بلکه در سراسر جهان هرگز از زیر بار سنگینی آن خلاص نشد؛ آن‌چنان که مسیر تاریخ برای کمونیسم تغییر پیدا کرد. «گُروِر فر» پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، هنگامی که دسترسی به اسناد آرشیوهای مخفی شوروی تا حدودی امکان‌پذیر شد، دست به مطالعه این اسناد زد و بیش از یک دهه وقت خود را صرف جست‌وجو در این اسناد کرد. او مشخصا بر سخنرانی خروشچف تمرکز کرد و همه ابعاد آن را مورد مطالعه قرار داد و به نتایج مهمی رسید. گُروِر فر، استاد ادبیات انگلیسی در دانشگاه ایالتی مونت‌کلر آمریکا و از متخصصان تاریخ اتحاد شوروی به‌ویژه دوره حکومت استالین در تحقیقات خود به این نتیجه می‌رسد که بسیاری از «افشاگری»های خروشچف در این سخنرانی که از مهم‌ترین و به یک معنا تاثیرگذارترین سخنرانی‌های قرن بیستم بود، نه‌تنها با واقعیت همراه نیست، بلکه نادرست و گمراه‌کننده هم هست. به گفته گُروِر فر افشاگری‌های نادرست خروشچف منجر به پیامدهای ناگواری برای اندیشه چپ شد، حتی تاریخ جنبش چپ را نیز تحت تاثیر قرار داد. فر تاکید می‌کند که بسیاری از نیروهای ضدکمونیستی غربی با استناد به سخنرانی خروشچف شروع به تخریب شوروی کردند و این تخریب همچنان نیز ادامه دارد. فر در کتاب «خروشچف دروغ گفت» بر این نکته پافشاری می‌کند که تقریبا همه روایت‌های موجود درباره سال‌های حکمرانی استالین «دست‌کاری شده و بر اساس دروغ» است.

«خروشچف دروغ گفت» گُروِر فر کتابی است که در آن با ارجاع به اسناد بسیار، تاریخ شوروی بیرون از روایت‌های رسمی که تعداد آنها کم هم نیست، نشان داده می‌شود. کتاب، در مقدمه به چگونگی نوشتن این کتاب توسط فر اشاره می‌کند و می‌نویسد: «فر در سال ۲۰۰۶ و در پنجاهمین سالگرد سخنرانی مخفیانه خروشچف که طبق معمول تصادف کامل با روایت‌های موجود شروع به تخریب شوروی و به‌ویژه دوره رهبری استالین است. درواقع فر در این پژوهش خود بنا دارد یارادایم‌های ضداستالینی را که بارها به کوش ما آمده‌اند مورد انتقاد قرار دهد. او باور دارد آنچه درباره دوره استالین گفته می‌شود، بیشتر از اینکه مبتنی بر داده‌های مستند تاریخی باشد، بر اساس روایت‌های سیاسی نیروها و جبهه‌های مخالف و ضد استالین است. فر تلاش می‌کند با استناد به منابع اولیه روایت‌های ضداستالینی بدزعم خود «غیرتاریخی» را به چالش بکشد. با این حال کار فر اما سفیدشویی دوره استالین و عملکرد او نیست، او بیشتر در این کتاب بنا دارد نشان دهد که آنچه امروز درباره استالین در کتاب‌ها و رسانه‌ها به‌طور کلی در ذهنیت آدم‌ها رسوخ کرده است، نتیجه سخنرانی خروشچف در ۲۵ فوریه ۱۹۵۶ است که با واقعیت‌های تاریخی جور درنمی‌آید. بهمن نقی‌زاده، مترجم در مواجهه اول، کتاب فر شوکه‌کننده به نظر می‌رسد. چون آنچه می‌گوید تقریبا در تضاد کامل با روایت‌های موجود درباره تاریخ شوروی و به‌ویژه دوره رهبری استالین است. به عبارتی، بخشی از انرژی جریان‌های سیاسی معطوف به این می‌شود که این تبدیل به روایت مسلط شود. حتی در بین کسانی که تقریبا همه روایت‌های موجود درباره دوره استالین را قبول دارند، به‌طوری که در ذهنیت آن‌ها به‌عنوان یک واقعیت تثبیت شده و بر اساس شواهدی آنها را نادرست خوانده‌اند. از آنجایی که این سخنرانی پایه یارادایم تاریخ‌نویسی درباره شوروی دوران استالین است، فر تصمیم گرفت به کار تحقیقی جامعی درباره کلیه اتهامات و ادعاهای خروشچف علیه استالین (و بریا) در این سخنرانی دست بزند و تکلیف خود و تاریخ را با آن روشن کند».

بررسی مستقلانه گُروِر فر نشان می‌دهد که سخنرانی خروشچف نمی‌تواند یک قضاوت نهایی و دقیق درباره دوره استالین باشد، بلکه بی‌شمار نکته‌های دیگر علیه ادعاهای خروشچف وجود دارد که نمی‌توان آنها را نادیده گرفت. کار فر و اسنادی که او در این مدت جمع‌آوری کرده است، ۶۱ اتهام خروشچف علیه استالین را زیر سؤال می‌برد. یکی دیگر از جنبه‌های مهم کار گُروِر فر این است که نشان می‌دهد چطور رسانه و ساز‌وکارهای تبلیغاتی آن، می‌توانند تاریخ را وارونه کنند؛ به‌طوری که به بیان فر چطور اتهامات نادرست و حتی «دروغ» خروشچف می‌توانند تا به امروز در جایگاه حقیقت خودنمایی کنند؟ و این جالب است که چرا تمام تمرکز غرب تنها بر روی عملکرد استالین و دوره زمامداری او است. درحالی‌که این خروشچف بود که تمامیت غرب را تهدید به دفن‌کردن کرد. دیوار برلین را ساخت، به مجازسازی حمله کرد و... اما هیچ‌کدام از این موارد، انگار برای غرب فاقد موضوعیت است. از سوی دیگر پس از سخنرانی خروشچف ما شاهد دوباره احیای سرمایه‌داری خوبیتی هستیم که عملا زندگی روزمره بسیاری از فرودستان/کارگران را مورد خشونت قرار داد. کار فر با کشف جزئیات بسیار صورت‌بندی از تاریخ شوروی در دوره استالین تصویر می‌کند که گه